

LEFÖLDELT SZÜRKEEMINENCIÁSOK

A Magyar Energia Hivatal 15 éve

Szabó M. István

I. rész

Miközben döntései mindannyiunk pénztárcáját terhelik, a Magyar Energia Hivatal (MEH) ahelyett, hogy az ágazat legfontosabb intézménye lenne, nem sokkal több minisztériumi háttérintézménynél. Amolyan tisztességes szándékú szakmai fellegvár, ami a papíron felhalmozott jogosítványai alapján lehetne akár a GVH vagy a PSzÁF számára is zsinórmérték, de az energetika legfőbb regulátorsága helyett mindinkább a politikával szembeni béna kacsaként viselkedik. Megpróbál ugyan olyan helyzeteket is megoldani, amikre transzparencia nélkül esélye sincs, de a nemrég visszavonult hivatali ikon, Horváth J. Ferenc szerint eddig is jobb volt inkább csöndben tenni a dolgukat, és kevesebbet foglalkozni a nyilvánossággal.

*

A lemondott elnök némán, pókerarccal ült az asztalnál. Zsebében ott lapulhatott a pár órája kapott állami kitüntetés, de látszólag nem vette zokon, hogy erről sem kérdezte őt senki. Szeptember végén, egész napos konferencián ünnepelte 15 éves fennállását a Magyar Energia Hivatal (MEH). Az alapítás óta eltelt időszakot, de főként a szektorra váró feladatokat átbeszélni hivatott rendezvény azonban – melyre meghívást kapott a szakma színe-java - nem sikerült túl ünnepélyesre. Az eredetileg *Horváth J. Ferenc* utolsó elnöki fellépése köré szervezett eseménysorozat ugyanis gellert kapott. Úgy volt, hogy az elnök október végén vonul nyugállományba, de a tavasszal nagy nyilvánosságot kapott hivatali botrányok (lásd bővebben: Megkérték, hogy menjen c. keretes írást.) olyannyira zűrössé tették a helyzetét, hogy végül csak a lényegében azonnali, igaz, következmények nélküli elvonulás lehetősége maradt számára. Nem csak a hatéves elnöki ciklusának, de a négy évtizedes államigazgatási karrierjének tisztességes lezárása előtt kellett két hónappal korábban távoznia abból az intézményből, melynek szinte alapítása óta első vagy második számú vezetője és meghatározó alakja volt. A Hivatal karrierje „i”-jére volt hivatott a pontot odabiggyeszteni.

A SYMA csarnokba celebrált összejövetelen az energetikai szakma prominensei (a hostessek előtt maradt több tucatnyi, fel nem vett belépőkártya tanúbizonysága szerint inkább csak a fele) e szokatlan helyzet miatt végig kissé zavarban voltak. A többség a lemondott elnök méltóbb búcsúztatására számított, „olyanra, ami egy szakmailag makulátlan hivatalnoknak kijár”, de volt olyan is, aki azt nem értette, hogy ha egyszer „az öreget szakmai hibák miatt takarították el az útból”, akkor *Hónig Péter* energetikai miniszter mégis miért adott át neki ma pont érdemei elismeréseként állami kitüntetést. [A Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje kitüntetést a miniszter *Sólyom László* köztársasági elnök nevében, *Bajnai Gordon* miniszterelnök előterjesztése alapján adta át.] A rendezvény végére időzített sajtós háttérbeszélgetés, mely mindebből következően inkább a szeptember elsejével kinevezett új elnököt, *Matos Zoltánt* volt hivatott bemutatni, így is emlékezetesre sikerült. A lényegében az

E.ONból érkező friss állami tisztviselő (portréját lásd bővebben: *Átellenben*, Magyar Narancs 2009.09.17.) ugyanis hét hivatali főember kíséretében érkezett. A neki címzett kérdések jó részére *Szörényi Gábor* (Energiaszolgáltatási és Fogyasztóvédelmi Főosztály) és *Szöllősi László* (Ár- és Gazdaságelemzési Főosztály) főosztályvezetők válaszoltak, miközben a biztos mandátummal csak október végéig rendelkező, de újrázási szándékát már nyilvánvalóvá tett *Pataki István* elnökhelyettes sűrűn és bizalmasan duruzsolt a fülébe. A mindettől kissé távolabb helyen kint Horváth J. Ferenc pedig csak ült csendben, figyelte az utódja körül kirajzolódó viszonyokat, és az arcán olykor átfutott egy-egy keserű félmosoly.

Tűzoltók, bonyolult hierarchia nélkül

A Magyar Energia Hivatal alapvető tevékenysége a vezetékes energetikai társaságokra vonatkozó szabályozás (ezen belül: engedélyezés, üzletszabályzat jóváhagyás, árelőkészítés, árelenőrzés), felügyelet, fogyasztóvédelem és tájékoztatás. Feladatait egy sor, a villamos energiáról, a földgázellátásról és a távhőszolgáltatásról szóló törvény, valamint az ezekhez kapcsolódó kormány- és miniszteri rendeletek sora határozza meg. A MEH vezetője az államtitkári szinten kezelendő, az intézmény 2008 óta kormányhivatalnak minősül. Legfelsőbb szintű irányítását a mindenkori kormány, felügyeletét pedig az energiaügyekért felelős miniszter látja el. A Hivatal a működési költségeit maga fedezi a hatósági tevékenységéhez kötődő díjbevételekből. Az Európa legrégebb energetikai szabályozó hatóságai közé tartozó intézmény a tavaly több mint 2000 milliárd forint nettó árbevételű produkáló energetikai cégek mindennapi működésére közvetlen hatással bír; az elmúlt 15 évben kiadott, több mint ötezer határozatuk mintegy fele engedélyezéssel volt kapcsolatos. (bővebb adatok a táblázatban.)

Noha konkrétan nincs leírva, a MEH azt is fontos feladatának tartja, hogy minden energetikai kérdésben születendő jogszabály első tervezetét ő dolgozza ki. Az eredeti elvárás csak az volt, hogy szakmailag egyeztessen a minisztériummal, mégis bevett gyakorlattá vált, hogy minden energetikai törvény, kormány-, és miniszteri rendelet előkészítése, valamint első verziójának kidolgozása a Hivatalra hárul. Lehet ezt azzal magyarázni, hogy az ágazati jogalkotás a rendszerváltás előtti időkben is ugyanígy történt - a földgázos kérdések szakmai előkészítését az OKGT (Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt), a villamos energiával kapcsolatosakat pedig az MVM (Magyar Villamos Művek) Tröszt végezte el -, csak hogy az akkori monolit ágazat mára alapvetően megváltozott.

A uniós csatlakozás közeledte, valamint az ágazati piacnyitás az ezredfordulótól olyan jogalkotási dömpinget igényelt, amit könnyebben és átláthatóbban végrehajthatóvá tehetett volna egy erős és megalapozott politikai misszió. Elviekben csak politikai elszántság kérdése, hogy az illetékes minisztérium energetikai főosztályán ennek érdekében a jogszabály-előkészítéssel a jelenlegi létszám többszöröse dolgozzon, de akár hogy önálló minisztériuma is legyen az energetikának. Utóbbira jó néhány országban van példa, ahol úgy látják, hogy a mindennapi életben az áram, a földgáz (és/vagy a távfűtés) kérdései ezt szükségessé teszik. A honi kormányzati szerkezetátalakítások azonban e kérdésben idáig sosem jutottak el. Ma is csak egy érvrendszer ismert a magyar energetikában, az, hogy azért jobb ez úgy, ahogy van, mert a MEH szakembereinek így legalább rálátásuk van arra, hogy egy-egy energetikai kérdésben mi megy be a miniszter (vagy a kormány) elé jogszabály-előkészítés címén. Az pedig, hogy mi jön ki, már úgymint más kérdés. „Jobb mindenkinek, ha a szakmai kérdésekben a Hivatal diszponál. Még akkor is, ha a jogszabályok módosításának végeredményével nem túl gyakran letehetünk elégedettek” – árulta el Horváth J. Ferenc. Szerinte a szektor működtetésén

a zöldek és civilek által rendszeresen számon kért energiastratégiai, energiapolitikai koncepció viszont nem a MEH, hanem a mindenkori minisztérium sara és a honi politika hiányossága.

Mivel a hivataliak hol jogszabály-előkészítéssel, hol pedig napi szinten legyártandó mennyiségű határozatokkal foglalkoznak (s mivel gyakori, hogy amelyik az adott pillanatban fontosabbnak ítéltetik, azzal kell kiemelten törődniük), jószerével fel sem tűnik senkinek, hogy munkájuk leginkább a folyamatos tűzoltáshoz hasonlítható. Amiről ráadásul időnként az is bizonyosságot nyer, hogy akkor sincs idő a megfelelő szakmai mélységek eléréséhez, ha a MEH döntéskényszerbe kerül. Ennek jó példája volt a 2006-os, első szélerőmű park létesítési elképzelések kudarca (lásd bővebben: *Bolond szél fúj - Magyar Narancs* 2006.04.13.), de akár a Horváth J. bukását előidéző Emfesz eladás története is.

Amennyiben a mostani jogszabály-előkészítési feladatok eredményességét (és értelmét) kicsit jobban megkapirgáljuk, a helyzet ettől is aggasztóbb képet mutat. A villamos energia törvény (vet) legutóbbi módosításakor például a hivatali szakemberek próbálták javaslataikkal a tervezetet jobb állapotba hozni, de azokból lényegében „egy betű nem sok, annyit nem volt hajlandó a T. Országgyűlés illetékes bizottsága figyelembe venni. Minthogyha nálunk abszolút idioták és hozzá nem értő emberek ülnének és dolgoznának!” – fakadt ki az egyik hivatalnok. Az efféle mellőzésnek azonban az lett eredménye, hogy noha a Hivatalból többször jelezték, a jóváhagyott jogszabály-módosításban benne maradt például egy erőmű kategória is, ami nem is létezik. Hasonlóan meddő erőfeszítésekről több érintett szakember is beszámolt.

A már nyugdíjba vonulása előtt megírt önéletrajzi visszaemlékezésében Horváth fontosnak tartotta kiemelni, hogy az energia hivatal ma is „100 fő körüli létszámmal, bonyolult hierarchikus felépítés nélkül működik, ahol az egyes ügyek előrehaladását az előadótól az elnökig nem akadályozza felesleges bürokrácia”. A maga területén hasonló regulátori funkciókat betöltő NHH vagy PSzÁF 4-500 fős apparátusához képest a MEH létszámkerete így egyértelműen szűkösnek mondható, azzal együtt is, hogy a kis létszámú, gyors és rugalmas szervezet ideája végigkíséri a Hivatal egész történetét. Jellemző, hogy az ún. „Robin Hood adó” miatt (ennek lényege, hogy a távhőszolgáltatás versenyképesebbé tételére hivatkozva különadóval terhelik a nagy energiaellátó és -kereskedő cégek nyereségét) az idén drasztikusan megnövekedett távhős feladatok ellátására és ellensúlyozására a Hivatalban mindösszesen négyfős létszámbővítésre volt lehetőség. Igaz, itt azt is komoly eredményként tartják számon, hogy az utóbbi évek államigazgatási létszámnyírásai a Hivatalt alig-alig érintették. Az egyre csak gyarapodó feladatok zökkenőmentes ellátásán és a szűkülő keresztmetszeteken az is csak részben képes segíteni, hogy az ex-elnöknek bevett gyakorlata volt, hogy a nyugdíjba vonult, vagy a szektor számtalan átszervezése és racionalizálása miatt az aktív első vonalból kiszorult szakembereket különböző projektekhez szerződtesse.

Tabula Regulator

Ma már egyértelmű, hogy olyan hivatalra lett volna szükség, ami állja a politikai nyomást, és tartani tudja magát azokhoz a szabályokhoz is, amiket a befektetőknek ígértek. „A Hivatalnak olyan szakmai fellegvárnak kellett volna és kellene ma is lennie, amely a jogosítványaival nagyfokú függetlenségre képes, és ami versenypiaci regulátorként tőle elvárható” – fogalmazott az egyik meghatározó energiapiaci szereplő magas pozícióban lévő szakembere,

aki szerint az sem titok, hogy mindezt a Hivatal az elmúlt években is, legfeljebb részben tudta teljesíteni.

A MEH 1994 őszén, az Erkel Színház közelében, a Köztársaság téren kezdte meg a működését. Az energiafelügyelettel osztozott a késő kádár-kori panelházszerű betonépítményen, miközben új, addig széttagolt vagy nem is létező feladatok végrehajtására hivatottan lépett elő a függönyök mögül. Az energetikai szabályozás új szereplőjeként évek teltek el az ágazati hierarchiában, míg megszerezte tényleges jogosítványait és puvoirját.

A Magyar Energia Hivatalhoz hasonló szabályozó hatóságokat már száz évvel ezelőtt is létrehozta Amerikában. Az alapvetően monopólium-ellenességre és piacvédelemre létrehozott, ún. Közszolgáltatási Bizottságok (Public Service Commission) például a gáz-, víz-, közmű- és telekommunikációs szolgáltatások területén fogtak fontos és maradandó pozíciót azzal, hogy alapvetően a monopolszolgáltatások árszabályozására szegődtek. Az állami szintű energetikai regulátorok történetét az 1920-ban a Kongresszus által létrehozott Federal Power Commission-nel (FPC) indítja a szakirodalom, mely az USA vízenergia projektjeinek szövetségi kontrol alá helyezését célozta. Az Amerikai példa „jelenleg az egyik legjobb gyakorlatnak is tekinthető, mivel megvalósítja azokat az alapfeltételeket, melyek a megfelelő hatalommal, politikai és pénzügyi függetlenséggel és átláthatósággal rendelkező hatóság működéséhez szükségesek”- áll egy friss, az energiaszabályozók szerepéről szóló diplomamunkában. Fontos funkció lett idővel a fogyasztóvédelem is, de a leghangsúlyosabb jogosítványt máig az árszabályozás jelenti.

Innen nézve a MEH megalapítása akkor vált szükségessé és időszerűvé, amikor az ország vezetése az energetikában (előbb az áram- és gázszektorban, majd a távhőnél) is ajánlatos privatizáció mellett döntött. Ezen az úton az indulást az energetikai trösztök 1992-ben elkezdett szétbontása majd részvénytársaságokba szervezésük jelentette, de a legnagyobb ugrásként máig *Suchmann Tamás* sokat vitatott előjelű érdemére tekintenek, aki 1995 márciusától a következő év szeptemberéig a privatizációt felügyelő tárca nélküli miniszterként egy évet kapott arra, hogy az energetikai szektorból mindent, amit az országos gerinchálózaton és a Paksi Atomerőművön kívül lehet, értékesítsen.

Az állami monopóliumot a '90-es évek közepén egy csapásra felváltó magánbefektetők olyan intézményt igényeltek, melynek számukra az a legfontosabb szerepe, hogy transzparens, kiszámítható szabályalkotóként védje a szerződésekbe foglalt üzleti érdekeket. Ennél fogva a MEH típusú intézményeknek (ahogy például a telekommunikációban az Nemzeti Hírközlési Hatóságnak) szerintük az a legfőbb feladata, hogy ezt a fajta nyitott kiszámíthatóságot biztosítsa. Az államnak viszont egy olyan szervezetre volt szüksége, mely a sokszínűvé váló szektor ellenére képes hatóságilag egységes rendszert fenntartani. A két vektor eredőjeként elméletileg szakmai és szabályozási szempontból is gyeplő került a Hivatal kezébe. Kettős feladatot kapott: az engedélyezési rendszer feltételeinek kidolgozását (elsőként lényegében a kalandortőke kizárását kellett biztosítani), és a korlátozott árszabályozási funkció betöltését. Utóbbi leginkább azt jelentette - mivel a központi szabályozott tarifák szerint működő rendszerben hatóságilag maximált ára volt a 'termékeknek' -, hogy a mindenkor miniszter által bejelentett árakhoz az árképzési módszertant, az ellenőrzést és a szakmai, árhatósági előkészítő szerepkört kellett magára vállalnia az intézménynek. Ez a kettős feladatkör egészen a teljes piacnyitásig, vagyis az áramszektorban 2006-ig, a gázszektorban pedig 2009-ig megmaradt.

A MEH azonban nem hibás azért, mert nem tudta problémamentesen végigvinni a piacnyitást sem az áram, sem a földgáz szektorban. A Hivatalból nézve az ilyesfajta gyanúsítgatás inkább

„a dolgok rendkívüli vulgarizálása”. *Hatvani György* - aki 1997-99 közt volt a Hivatal első embere – állítja: az ma is csak idea, hogy az energia hivatal mindent egy csapásra meg tudna oldani. „A piacnyitás sem old meg mindent, és az se, ha minden transzparenssé válik” – magyarázta. Szerinte mindenekfelett erős állami kontroll kell, „aminek a stratégia célok irányába kell tudni vinnie a piacot. Mert nincs olyan állam, ami ne nagyítóval nézné a saját célrendszerében az energetikát”. Az energiapolitika e definíciójának lényege az egykori hivatali főigazgató megfogalmazásában az, hogy Magyarországon biztonságos energiaellátás van, és ez megfizethető kell legyen az emberek számára.

Horváth J. Ferenc, akit az MDF-kormány bukását követően főigazgatóként ide kinevezett *Szabó Imre* műegyetemi professzort kért igazgatónak 1994-ben, a kezdetekre visszatekintve már azt is nagy tettek tartja, hogy szektor részvénytársaságokká alakításnak csomóit sikerült kibogozniuk. Azt a ma a piacot alapvetően meghatározó cégnek számító E.On-nál, de az MVM-nél is aláírják, hogy a szerkezetváltáshoz elengedhetetlen tételek, minthogy megállapították a cégek pontos működési területét, illetve, hogy egyértelműen rögzítették azok eszközállományát, alapvető fontosságú volt. Ám azt is minden megkérdézt elmondta, hogy az 1995-96-ban privatizált áram, valamint gázszektorban a vevők alapvetően nem eszközanyagot vásároltak, hanem piacot, területet és olykor szaktudást.

Az energiaipari társaságok szabályozásának első korszaka 2002-ben zárult, miközben a másodikra, az energiapiac megnyitására a felkészülés lényegében már 1999-től megkezdődött. Az áramszektor 2003. január 1-től fokozatosan, több lépésben váltott, a földgázpiac új működésének szabályozási feltételei pedig egy évvel később teremtődtek meg. Ezek a változások a szektor átalakulása mellett azt is magukkal hozták, hogy szabályozórendszer működése érdekében a Hivatalban drasztikusan megnőtt a napi döntéshozatal kívánatos mennyisége. Csak a társaságok részvényátruházása és befolyásszerzése témában például több mint 200 határozatot hozott a MEH, az energiaszolgáltatók és fogyasztók közti vitás ügyekből pedig 11500-nál is több bejelentést kellett kivizsgálniuk. (a további adatokat lásd a táblázatban.) Az elmúlt másfél évtizedben született energiatörvényeket azon a szemüvegen át vizsgálva, hogy azok milyen hatásköröket delegáltak a MEH-hez, azt találjuk, hogy papíron az intézmény mozgástere és hatalma folyamatosan növekedett. A kérdés, hogy ezt miként sikerült a mindennapi gyakorlatba átültetni, nagyban függött attól is, ki állt az intézmény élén. A szakmaiság alapkövetelménynek volt tekinthető, de éppúgy igaz ez az éppen aktuális hatalom iránti lojalitásra is. És ez a műegyetemi professzor Szabóra, a majdan a szocialista államtitkárrá váló Hatvanira, a fideszes Chikán Attila kabinetfőnökéből lett hivatalvezető Kaderjákra, és az őt elnökként követő Horváthra is igaz. Éppen úgy, ahogyan a most elnökké választott Matos Zoltán esetében is ez kell legyen az egyik meghatározó tényező.

*

Megkérték, hogy menjen

Horváth J. Ferenc lemondása mögött egy gázpiacot és egy árampiacot befolyásoló botrány áll. Előbbi az Emfesz egy dolláros eladásaként lett ismert a médiában, utóbbi pedig az áramszolgáltatókra kirótt bírság kedvezményezettjeinek elnöki hatáskörben történt módosításával kapcsolatos.

A hazai földgázpiac mintegy negyedét uraló Első Magyar Földgáz és Energiakereskedelmi és Szolgáltató Kft. (Emfesz) két vezető alkalmazottja május elején egy dollárért lényegében lecserélte a cég tulajdonosát, és ehhez az akcióhoz a MEH elnöke egyetlen munkanap alatt szakhatósági jóváhagyást is adott. Ennek köszönhetően az ukrán milliárdos céget egy olyan

kis svájci offshore vállalkozás szerezte meg, ami mögött bizonyíthatóan csak egy Seychelle-szigetek-i cég mutatható fel, de vélhetően nem pusztán szóbeszéd, hogy a háttérben esetleg a Gazprom érdekeltségi köre bújik meg. Nem tudható pontosan, hogy ebben mennyi az igazság, mivel a RosGas tulajdonosi szerkezete ma sem ismert. De a tulajdonosváltás módszere, és a történésekre szokatlanul gyorsan érkező hivatali bölintás mögött többen nem csak hogy az erőteljes orosz érdekvégyesítési hajlamot sejtik, de azt is kiolvassák, hogy az ügy minél zökkenőmentesebb

lebonyolítása érdekében a hivatali elnöknel is biztosra kellett menni. Horváth J. Ferenc állítása szerint az effajta fejtegetések miatt jelentette fel az index.hu-t és eltökéltnek nevezte magát az akár évekig elhúzódó pereskedésre is. Az Emfesz eladással kapcsolatban az kétségtelenül szokatlan eseménynek számít, hogy nem csak egy távirati irodának elküldött rövid közleményben, hanem egy a Hivatal honlapjára kiszerkesztett, igen részletes indoklást tett közzé a MEH, melyben főként az ellátásbiztonsággal érvelt a gyors bölintása mellett. Az ügyből botrány dagadt, és hiába, hogy júniusban, első fokon a Fővárosi Bíróság jogszerűnek mondta ki a tulajdonosváltást, a helyzet bizonyult annyira átláthatatlannak, hogy az ügyben a Nemzeti Nyomozó Iroda azóta is nyomozzon.

A MEH elnök lemondásának másik okát – egyes vélemények szerint abban a bizonyos pohárban az utolsó cseppet - az áramszolgáltatókra túlszámlázás miatt áprilisban kirótt fizetési határozat júniusi, elnöki felülírása jelentette. A négy áramszolgáltatóra (Elmű, Émász, E.On és a Démász) kirótt több milliárd forint nagyságrendű visszafizetési kötelezettséget azért rendelte el a MEH, mert a cégek a villanyszámlák bizonyos tételeiben a megengedettnél magasabb árrést alkalmaztak. Ilyesfajta határozatra a Hivatal életében volt már korábban is példa, de a most visszafizetendő összeg rekord méretűnek számít. Az áprilisi MEH döntés értelmében a pénz mintegy 60 százalékát közvetlenül a megkárosított fogyasztóknak, a többit alapítványi úton, rászorulóknak kellett volna az áramszolgáltatóknak fizetniük. Egy-egy fogyasztóra vetítve ez gyakorlatilag nagyjából 500 forint villanyszámlán történő jóváírással történt volna meg, de június közepén az elnök felülírta a korábbi határozatot. Horváth úgy módosított, hogy a fogyasztóknak visszafizetés helyett a négy áramszolgáltató inkább a krízisalapba fizessen be mintegy ötmilliárd forintot. A határozat felülírásának körülményeiről hivatalosan semmi nem került nyilvánosságra, azonban vélhetően nem túl merész az a feltételezés, hogy az ötlet nem az elnöktől, hanem inkább az energetikai tárca vagy a miniszterelnöki hivatal egy megfelelően magas rangú tisztviselőjétől származik. Arra a kérdésre azonban, hogy a döntéseihez erős függetlenségi jogosítványokkal felvértezett elnök miért dugta önként hurokba a fejét, nincs válasz. Horváth J. Ferenc csak azt ismerte el, hogy bár a hivatalos verzió szerint maga kérte idő előtti felmentését, előzőleg megkérték erre a szívességre is.

II. rész

Az energetika hagyományosan az MSZP befolyási övezetének minősül, mivel a szocialisták kapcsolati tőkéjének erőműves, valamint áram-, és gázszolgáltatói gyökerei a *Kapolyi László* késő kádár-kori ipari miniszterségének idején éppúgy fellelhetők, mint a riport első részében már említett, Suchmann Tamás levezényelte magánosításnak köszönhetően elmélyülő kapcsolatokban. A terület ráadásul az 1998-ban hatalomra kerülő Fidesznek, majd a 2002-es kormányváltást követően gazdasági minisztereket adó SZDSZ-nek is teljesen ismeretlen volt. Az ezredfordulót követő energia hivatali irányváltásnak vélhetően éppen az a nem éppen

jelentéktelen komponense, hogy a Fidesz a Hivatal megerősítésén keresztül próbálta megvetni a lábát az energetikában. Vagy ha nem ment, legalább a szocialistákéra akartak időnként rátiporni - ezt erőltették később, amíg lehetett, a szabaddemokraták is. A fideszes miniszterek indulásakor a realitás azonban az volt, hogy *Chikán Attila* (de alapvetően Matolcsy is) puha személyzeti politikát folytattak e területen.

Aranykor mítosz

A Hivatal történetét korszakoló bennfentesek az első emberekhez (eleinte főigazgatói, majd 2002-től elnöki pozícióban) kötöttek húznak határvonalakat és vonnak mérlegeket. A Szabó Imre halálát követően két évig tartó Hatvani-korszakról főként az a summa, hogy a regulátorok első embere főként az árszabályozási módszertanba ásta be magát, és inkább a gáz szektorban talált magának szakmai újdonságot. Ez utóbbi logikus is, mivel Hatvani korábban évtizedekig járta az MVM hierarchiáját. Főigazgatósága idején már tisztán látszott, hogy a szektor a piacosítás felé halad, és megjelentek idehaza az energetikai monopóliumok megtörésének első elképzelései is. A Hivatalnak e folyamatban az erjesztő szerepe nem túl hálás szerepe jutott. Az ezredfordulóról azonban ezzel együtt is gyakran, mint a Hivatal eddigi történetének aranykoráról esik szó. Nem is kizárólag Kaderják Péter, a műegyetemi közgazdász-tanárból lett energetikai szakember miatt, hanem mert akkor a MEH „végre politikailag is helyzetbe került”.

A katalizálásban kétség kívül komoly szerepet játszott az is, hogy a Hivatal élén akkor összekerült egy azonos irányba húzó vezetői négyes. Az elméleti közgazdász Kaderják, az államigazgatásban és az energetikai tervezésben jártas Horváth mellett a nemzeti bankos, gyakorló közgazdász tapasztalattal érkező *Varró László* és *Szörényi Gábor*, akire viszont úgy ráillett az áram szektor engedélyezésének, hatósági ellenőrzésének és felügyeletének irányítása, hogy máig ezt a vonalat viszi. A négy eltérő karakterű ember jól kiegészítette egymást, és ez 2000-től szemléletváltást is előidézett a MEH-ben. Az addig e szakmát és a köztársaság téri irodaházat uraló, alapvetően mérnöki szemléletet Kaderják, de még inkább Varró közgazdasági alapúra kezdte átváltatni. Májig, a Hivatal falain belül is emlegetett történetek szólnak arról, hogy a debattőr Varró hogyan irtotta a megbeszéléseken és a tanulmányokban a mérnöki szakzsargont. A vehemens gazdaságpolitikai utána nézések híve volt. Szörényi mindezek tetejébe nem csak a jogszabályi előkészítés során szükséges, teljes körű szakmai egyeztetés levezénylését vitte, hanem regionális szakmaiság fokmérőjeként is aposztrofálható Energiaszabályozók Regionális Egyesülete (ERRA) életében is meghatározó szereplővé vált. (Az ERRA önkéntes szervezet, amit független, elsősorban közép-európai energiaszabályozó hatóságok hoztak létre elsősorban azzal a céllal, hogy módszertani és gyakorlati szempontból is fejlesszék a tagországok nemzeti energiaszabályozó hatóságait. 2000-ben 15 tag írta alá az Alapító Okiratot Bukarestben, de az egyesületet 2001 áprilisában Magyarországon jegyezték be. Titkársága Budapesten működik.).

Kaderjákban sokáig erősen élt a Hivatalról alkotott első benyomása, vagyis hogy még a formális jogosítványai is gyengék, s eredményt főként az engedélyezési területen lehetett felmutatni. De ahogy jobban körülnézett, rájött, hogy „abból lehetett erőt meríteni, hogy elég mély és intenzív szakmai munka folyt a házban, ahol tudásban, felkészültségben messze verték már akkor is a minisztériumi főosztályt, mert sokat tudtak a szektorról, és tényleg napi kapcsolatban voltak a szereplőkkel” – mesélte Kaderják. Azt pedig külön kedvére valónak bizonyult, hogy a MEH az érkezőkor is meglehetősen jól finanszírozott intézmény volt, ahol bérfelesztést sem igen tapasztalt.

A 2000-2004 közti korszak legjelentősebb eredménye az áramszektor piacnyitásához kötődik (az erről szóló villamos energia törvényt 2001. december végén fogadták el, de csak 2003. január 1-től lépett hatályba), de az is legalább ilyen fontos változás, hogy a Hivatal jogállását sikerült a függetlenség irányába korrigálni. Ezen utóbbin kétségtelenül sokat segített az is, hogy az ország EU-csatlakozási tárgyalásainak előrehaladtával olyan tabukat lehetett megpróbálni megdönteni, amikről korábban szót sem ejthettek. Ilyen fegyvertény volt a villamos hálózat rendszerirányítójának (Mavir) kimetszése és függetlenítése az MVM-ből. S noha az akció nem járt teljes sikerrel (ráadásul 2006-ban az MVM erőből visszacsinálta az egészet), az idén tavasszal, az EU által kiadott új irányelvek a teljesen független rendszerirányító elképzelés helyességét igazolták vissza. De megjelent ekkoriban a szolgáltatások valódi minőségszabályozása, s benne egy olyan, az EU-ban is unikálisnak számító tétel, mely szerint a Hivatal előírta azt is, hogy amennyiben a fogyasztó áramkimaradást jelent be, a szolgáltatójának mennyi időn belül kell ezt a problémát megoldania, hogy a büntetést elkerülje. 2001-et követően némely tekintetben a Hivatal olyan valódi csúciszervnek minősült, ami félelem nélkül ráléphetett bárki tyúkszemére. Ekkor fordult elő először, hogy akár az MVM-mel szemben is hajlandó volt a Hivatal komoly, szankcionáló döntéseket hozni; előkerült a hosszú távú szerződések ügye éppúgy, mint a svájci zsinór áramé. Kaderják rendszeresen konfrontálódott az áramszektor szent tehenének tekintett Magyar Villamos Művekkel is.

A 2002-es kormányváltást követően érkező a szabaddemokrata miniszterek - Csillag István, aztán *Kóka János* – nem jól mérték föl az energetikában a politikai támogatottságuk határait. Így történt, hogy miközben a szabaddemokraták, a piacosítás gyorsítása és mélyítése mellett kardoskodva támogatták a Hivatal komolyan vett liberalizációs törekvéseit, gyorsan aknamezőn találták magukat. 2003-ra msp-s körökben meg is ért az igény egy saját hivatali vezető székbe jutásának kimondására.

Az aranykor mítoszhoz ennyi év távlatából azonban az is hozzátartozik, hogy bár az akkori vezetők sok tekintetben a szerencséivel sem álltak hadilábon, egy nagy vereséget így is el kellett szenvedniük. A Mol gázüzletágának sorsa pecsételődött meg lényegében 2001-2002-től azáltal, hogy a világpiaci drágulást legalább részben lekövető gázáremelést a kormányzat egyszerűen megtiltotta. „Hiába írtunk a minisztériumba, hogy emelni kellene, ott azt mondták, hogy nem, azt nem lehet” – magyarázta Kaderják a cég több százmilliárd forintos veszteségét és azt, hogy végül 2006-ban a Mol az E.ON-nak adta el az egész üzletágát. Akkor, ott az nem csak a Varró-féle közgazdasági éles látók számára derült ki, hogy a MEH vagy megszerzi jogosítványai közé az ármegállapítás jogát, vagy csak sóhivatali jövőképről vizionálhat. Mert ha továbbra is csak szakmailag indokoltan előkészít és számolgat, ám az eredményt nem hirdetheti ki, mert ahhoz a pillanatnyi, politikailag indokolt korrekció rendelődik, akkor végeredményben nem megoszlik az ármegállapítási felelősség, hanem a Hivatal szakértelme válik diszfunkcionálissá.

Kaderják 2003. év évégi, kényszerű távozása után, közvetlen korábbi munkatársainak egy részével a Budapesti Corvinus Egyetemen létrehozta a Regionális Energiagazdasági Kutatóközpontot (REKK), melynek ma is vezetője. A piacfigyelő és ágazati felméréseket, tanulmányokat készítő REKK legutóbbi elemzésében az árampiac jelenleg fennálló versenytorzító hatásait vette sorra. Úgy találták, hogy a 2008 elején történt liberalizáció után a lakosságot és más kisfogyasztókat ellenőrzött áron ellátó egyetemes szolgáltatásra jogosultak körét hiba volt kibővíteni. Verseny és ártorzító hatást mutattak ki abban is, hogy a hővel együtt termelt áram kötelező átvételére jogosult áramtermelői között találhatóak valójában piacképes erőművek is, melyek akár piaci alapon is értékesíthetnék a megtermelt villamos

energiájukat. A REKK tanulmánya szerint az ilyen döntések a piacinál is magasabb árat garantál az erőműveknek, ami viszont a végfelhasználó számláját drágítja.

President Horváth kora

Az egykori minisztériumi szakemberek közül többen is állították, hogy *Matolcsy György* (2000– 2002) és *Csillag István* (2002- 2004) minisztersége idején még minden energetikai témájú miniszteri rendeletben és kormányrendeletben minimális volt a szövegszerű eltérés is ahhoz képest, amit a Hivatali előterjesztésben, majd az azt követő egyeztetésekben summáztak. A két különböző kormány energetikai tárcafelelőse azonos módon, döntéseik aláírása előtt is kikérte a Hivatal véleményét, és esetenként arra is hajlandónak mutatkoztak, hogy újrarádják az adott kérdést. Azóta azonban teljesen mindegy, hogy ki a szakminiszter. *Medgyessy Péter* miniszterelnökségétől kezdődően az igazán fontos döntések fokozatosan átcsúsztak előbb a *Puch László* (2006 május – 2008 május) majd a *Podolák György* vezette parlamenti gazdasági bizottság kontrollja alá. E testület a leginkább mérvadó akkor is, ha időközben fölépült egy hol erősebb, hol gyöngébb miniszterelnöki apparátus, ami olykor próbál a szektorban is markánsan megszólalni. Ennek is volt a példája, amikor *Gyurcsány Ferenc* 2008 tavaszán, személyi, szerkezeti valamint szabályozói változásokra hivatkozva menesztette az MVM éléről a bombabiztos pozícióban lévőnek tartott *Kocsis Istvánt* (a BKV ma ösztűz alatt lévő első emberét). Naiv feltételezés volna azt gondolni, hogy az ilyesfajta politikai csatározásokkal szemben sokat érhet akár egy MEH főhivatalnok kvázi függetlensége is.

2003. elejétől az akkor még elnök-helyetteseként ténykedő Horváth J. Ferencet kapacitálni kezdték az energia lobbiban érintett szocialisták, hogy mivel a felette lévő posztot szándékukban áll üressé tenni, pályázzon majd az elnöki székre. Horváth, aki a végül novemberben menesztett főnöke szerint „nagyon fegyelmezett helyettes volt, aki ha azt kapta feladatul, hogy akkor most szembe megyünk valamivel, akkor azt is becsülettel végrehajtotta”, ennek ellenére sem volt egyértelműen politikai potentát. Ráadásul az szakmai értelemben is mellette szólt, hogy addigi tapasztalatainak köszönhetően, lényegében menetben képes volt akár a napi ügyek problémamentes átvételére is. Nem véletlenül volt ő 1994 óta a Hivatal ügy vezetője.

Kérdésemre, hogy első vagy második számú vezetőként érezte jobban magát, Horváth azt felelte, hogy neki „az biztonságot jelentett, hogy az elsőszámú ember cipelte a döntések felelősségét, ahogy tudott, tartott ellen a politikai nyomásnak” míg neki kizárólag a szakmai dolgokért kellett felelnie. Egy függetlenségéért folyamatosan harcoló intézmény számára az ilyesmi nem lehet hosszútávon kifizetődő. Ismerősei szerint sosem volt túlzottan bevállalós típus, és bár olykor próbálta a húzd meg - ereszd meg elvét a gyakorlatba átültetve kompromisszumokat kötni, az ügyek megoldása érdekében sok esetben hajlandó volt engedni az eredeti elképzelésből. Szerinte az kifejezetten jó eredmény, ha a Hivatal által szakmai érvek alapján számított tíz százalékos áremelésből 7-8 százalékot sikerül a kormányzattal elfogadtatni. Horváth saját értékelése szerint igyekezett a politikát távol tartani a Hivataltól, és próbált a pártoktól is egyenlő távolságban maradni. E fronton az eredményességét számára az bizonyítja, hogy elnöksége hat éve alatt a MEH háromszor is szerepelt az Országgyűlés plenáris ülésén, és amikor elnökként képviselte különböző bizottságok előtt is a Hivatalt, csak néhány ellenszavazatot kapott. „Úgy hiszem, az ilyen támogatottság példátlan az Országgyűlésben” – fogalmazott az ex-elnök. Szerinte a kompromisszumkészség és az erős szakmai háttér segítette abban, hogy csak részben fogadja el a politika törekvéseit.

Horváth J. Ferenc majd hatévnyi elnöksége tükrében az, hogy az elsőszámú vezetőnek a konfliktuskerülés alaptermészete-e vagy sem, a Hivatal térvesztése tükrében lényegtelen. Ebben a pozícióban, ahol egy-egy döntés az állam, a termelők és szolgáltatók, valamint a fogyasztók közül valakivel biztosan konfliktust eredményez, az ilyen embertípus nem ideális. Akkor sem, ha Horváth évekkkel ezelőtt belátta, hogy a honi energetika olyan egzakt szakmává vált, aminek megvannak ugyan a maga fizikai kötöttségei, és továbbra is fontos a mérnöki tudás, de emellett a jogi és közgazdasági tudás is alapkövetelmény, de alaposabb pénzügyi és számviteli ismeretek nélkül sem nagyon tud működni. „Érvelni kell tudni, és azt is elfogadni, hogy döntéseink érdekeket sértenek” – tette hozzá az ex-elnök.

Személyes kudarcként leginkább azt élte meg az elmúlt 15 évben, hogy Magyarországon nem sikerült megtartani az igazi versenyhelyezethez szükséges piaci szereplői létszámot. „El lehet mondani, hogy van néhány külföldi szereplő a magyar energiapiacra, de azt a létszámot és tulajdonosi sokszínűséget, ami tényleges piaci helyzetet teremtett volna, nem tudtuk elérni” – összegezte Horváth J. Ferenc.

Noha 2006-ban az áram, 2008-ban a gázszektor liberalizálásának fontos törvényeinek megszületése körül bábáskodott a MEH, és a téma gyakran került a média fókuszába, az elnök egyetlen alkalommal sem állt ki és magyarázta el a konfliktusokat. Nem nyilatkozott vagy adott nagyinterjúkat országos napilapoknak akkor sem, amikor a gázszektorban lényegében az E.ON az állammal kötött, máig tisztázatlan szerződése miatt az uniós határidőt jócskán túllépve sikerült csak a gázpiac-nyitás. Horváth J. Ferenc a közvélemény előtt voltaképpen egész elnöksége alatt rejtőzködő és észrevehetetlen maradt. Az ő magyarázata szerint az általa vezetett intézményből azért nem lett NHH, GVH vagy PSzÁF, mert „mi sosem dicsekedtünk, és nem álltunk a sajtó elé, hogy évente hány millió forint bírságot szabtuk ki. Csináltuk csöndben a dolgunkat, és kevesebbet foglalkoztunk a propagandával.”

A Hivatal és a politika

Az energetika és a hozzá rendelt szakminiszter kapcsolatára az elmúlt tíz évben az jellemző, hogy miközben e tárcavezetők töltötték a legkevesebb időt hivatalban, egyikük sem értett az ágazathoz. „A szakminiszter is csak politikus, márpedig az energetika a mindennapokban nem politikai, hanem szakmai munka” – mondta magyarázatként Hatvani György. Azt gondolja, hogy a politikától éppen ezért leginkább az ármegállapítás jogát kellett volna távol tartani. Mert ha az árakat a piac diktálja, mint a benzinkúton – így az eszmefuttatás -, senki nem megy kilincselni a politikusokhoz. „Ehhez azonban egyik kormánynak sem volt mersze” – summázta a realitást a Medgyessy kormány egykori energetikai államtitkára. Márpedig a Hivatal érdekérvényesítésének mértéke alapvetően a kormányzati működéssel van összefüggésben. Az egyik nagy probléma, hogy az iparági lobbisták gyorsan rájöttek: nem is érdemes a MEH-et puhítaniuk, akár az illetékes bizottságoknál, akár országgyűlési képviselőknél is eredményesebb tud lenni a munkájuk, ráadásul ezek a gyakorlatban magasabb szintű csatornaként is működnek. Amikor a Parlamentben feláll egy-egy képviselő, és energetikai kérdésben megnyilvánul, a hivataliak szinte mindig kapásból tudják, hogy az illető melyik cégnek vagy érdekcsoportnak a mondókáját mondja. Van, aki szerint ezt is pókerarccal kell tudni viselni, mások inkább afelé hajlanak, hogy ez az intézmény gyengeségének újabb bizonyítéka.

Lobbizni is többféleképpen lehet, mert abban, hogy *Katona Kálmán*, mint volt MVM-es vezérigazgató, a régi céget lobbizva javasol egy-egy félmondatnyi szövegigazítást, találni

lehet racionális magyarázatot. Az már kevésbé érthető a hivatali apparátus számára is, amikor a törvény szövegébe utólag, esetenként a szakmaiságot is megkérdőjelező félmondatok is „valahogy” bekerülnek.

A nemrég meghirdetett új, szélerőmű tender jogszabályi előkészítését a Hivatal által már tavaly szeptemberben megküldte a minisztériumnak. Az 1.0-s verzió az összes iparági szereplő véleményét figyelembe véve íródott, a szöveg felsőbb szinteken történt átalakulásáról (főként a jogszabály végleges formába öntéshez közeledve) azonban egyre kevesebb információ jutott vissza, így a kihirdetett jogszabályba - a Hivatal számára nem is olyan meglepő módon - több olyan szövegrész is került, amelyek forrását sem tudják megnevezni a szakemberek. Például hogy a kapacitástenderen elindulást miért kötik, és miért éppen 60 ezer euró/megawatt forrás igazolásához. De hasonlóan talányos, ahogyan a rendelet a pályázatokhoz rendelt értékelő bizottságba delegálást körülírta. A logikus az volna, hogy mivel a pályázatokról döntő határozatot a Hivatalnak kell kiadnia, álljon a MEH szakembereiből ez a bizottság. A jogszabályban viszont ismeretlen okból mégis az került, hogy az öttagú bizottságba egy jelöltet az elosztók, egyet az átvételi engedélyesek ültethetnek, a három további döntnököt pedig a Hivatal elnöke nevez ki. A delegálási kritériumok nincsenek szakértelemhez kötve, így azokból akár az is kiolvasható, hogy akár mind az öt bizottsági tag lehet pártpolitikus vagy politikai potentát. Az ehhez hasonló helyzetek sokaságának köszönhetően a MEH fontossága a napi politikában lényegében negligálódott.

A Hivatal elnökének így hiába, hogy lényegében alanyi joga ott lenni minden olyan kormányülésen, gazdasági bizottsági ülésen, ahol energetikai kérdés felmerül, ha az elnököt jó ideje már nem hívták meg, s akit látszólag ez nem is nagyon aggasztott. Nagy kérdés, hogy van-e visszaút abból a gyakorlatból, hogy legutóbb például kormányülésen dönt el, mennyi legyen a villamos energia rendszerhasználati díja, s a legkevésbé sem számított, hogy szakmai alapon mi volna indokolt. Horváth csak utólag, lemondása után, tehát valódi tét nélkül árulta el azt is, hogy az utóbbi évek áram-, és gázáremeléseinek döntéseinél sokszor nem csak a MEH, de a miniszter véleményét sem vették figyelembe. Miután az energetikai szabályalkotás az utóbbi években főként a pártpreferenciákkal és a közvélemény-kutatási eredményekkel voltak szoros összefüggésben, a MEH áhított szakmai függetlensége is zárójelbe került. Ez alól egyetlen megoldás jelenthet kiutat: a hallgatás és maszatozás helyett minden kérdésben transzparenciát kellene követnie Hivatalnak. Ha a honlapján minden döntése nem csak olvasható „valahol” hanem könnyen megkereshető is, ha minden előkészített anyagokat publikálják, akkor legalább az esély megvan rá, hogy a végső döntés felelőssége felcímkézhetővé váljék. Nélküle azonban nincs, ami megvédené a Hivatalt a politikai és/vagy befektetői nyomásgyakorlás rá vetülő árnyékától.

Súlypontáthelyezés előtt

Már Horváth nyugdíjba vonulásának hírére megelőző hónapokban elkezdődött a hivatali mozgolódás, és ma a struktúráról az hogy nyugtalan, bizton állítható. Az újabb elnökváltás árnyékában (amennyiben a jövő évi kormányváltás után borítékolható vezetőváltást bekalkuláljuk) nem is várható az elkövetkezőkben szélcsend. Pedig a MEH számára csak az jelenthet pozitív változást, ha a Hivatal befolyása és a gyakorlati súlya megerősödik. És ebben továbbra is sok múlik az elnök személyén. Azon, hogy a szakmai tisztességet sikerül-e jól menedzselni.

A MEH a végrehajtó szerepében jól teljesít, 2008-ban összesen 1053 határozatot hozott a frissen publikált hivatali évkönyv szerint ezek közül 344 a villamosenergia-iparral, 108 a földgáziparral, 19 a Hivatal hatáskörébe tartozó távhőtermeléssel, 476 adatszolgáltatással, kettő a villamos energia árkérdéseivel volt kapcsolatos, 104 pedig nem fogyasztói panaszra hozott fogyasztóvédelemmel kapcsolatos határozat. Abba azonban, amikor a pálya, amin teljesíteni kell, módosul, nincs elég beleszólása. Pedig a Hivatal státusa most is folyamatosan változik, mert a piac megjelenésével sokasodó problémát kezelni kell, és valójában nincs is más szervezet, amire ezt testálni lehetne. Uniós tagállamként a brüsszeli történésekre is figyelni kell, mivel a Bizottság és az Unió vezetése *an block* nem elégedett a tagországok energiaszektori piacnyitásainak módjával és eredményeivel. A tavasszal elfogadott ún. harmadik csomagnak köszönhetően némiképp új lett az uniós koncepció is, ami új, a rendszer egészén végrehajtandó feladatokat is generál. Az irányelv-csomag kimondja például, hogy meg kell szüntetni azt a gyakorlatot, hogy a hatóságok nem tudnak kellően független döntéseket hozni a napi ügyekben sem, mert állandó politikai beavatkozásoknak vannak kitéve.

Az is probléma forrása, hogy a szervezet munkamegosztási piramisa az elmúlt hat évben teljesen Horváth J. Ferencre lett optimalizálva. A struktúra lapos ugyan, de különböző főosztályok közti informális átjárhatóság olykor épp emiatt kétséges. A hierarchiát jól ismerő egyik forrásunk szerint túl sok függ attól, hogy a hivatali főosztályvezetők mennyire menedzselik és mennyire folynak bele a hozzájuk delegált napi ügyeket. Súlypontáthelyezésekre volna szükség a struktúrában, mert arra is kellene tudni válaszolni, hogy Magyarország a régióban és az EU-ban energetikai szempontból milyen álláspontot szeretne képviselni. Sarkalatos kérdés, ami nemcsak hogy a mostanitól eltérő belső szerkezetet igényel a Hivaltól, ennek érdekében aktívan be kell szállnia a kormányzati szintű munkába, mi több, adott esetben a minisztériummal szemben is képesnek kell lenni ezen álláspontok megvédésére. Jelenleg az ehhez szükséges erő nem látszik, pedig az eddigi uniós szerepvállalásunk azért is mondható tragikusnak, mert még az egységes prioritásokat sem sikerült kialakítani. Így viszont hiába, hogy a Hivaltól többen részt vesznek eu-s bizottsági munkákban, ott legfeljebb azzal szembesülnek, hogy például az osztrák regulátorok jelentős része az unió különböző szintű energetikai bizottságaiban, tanácsadó testületeiben tölt. Mindent ők akarnak vezetni, de ők adják a legtöbb javaslatot is. Nekünk ilyesfajta stratégiánk nincs, és kérdéses az is, hogy a jövőben lesz-e. Mert az elnöksere önmagában ezen nem változtat. Mi több, az új elnök személyétől és ambícióitól függetlenül az tűnik bizonyosabbnak, hogy az efféle kérdések a jövő évi választásokig a felszínre sem kerülhetnek.

A Hivatal 15 éves jubileumára készült kiadványa a jövőképük definiálásával kezdődik. Azzal, hogy a MEH „a kelet-közép-európai régió mértékadó, elismert, autonóm energia hatósága, amelyet szabályozó, felügyeleti, fogyasztóvédelmi és érdekegyeztető szerepében végzett munkája, valamint a hatékony piaci működés rugalmasan alkalmazkodó és eredményes elősegítése és működése révén komoly hazai és nemzetközi társadalmi elismerés övez”. Az ünnepélyes szaknap végén tartott sajtóbeszélgetésen elhangzott a kérdés: az új elnök tervez-e a Hivatalban strukturális vagy személyzeti átalakítást. A diplomátikus, semmit mondó válasznál sokkal beszédesebb volt, ahogy a körülötte ülő beosztottak mereven maguk elé koncentráltak.

Hivatalvezetők voltak

Szabó Imre (1994-97) műszaki egyetemi tanárként lett főigazgató, regnálása alatt az energiaszektor jelentős részét eladták, privatizálták. Ebben az időszakban kellett kimondani, hogy a '94 előtti energiaárak szocializmusban kialakult ár és támogatási struktúrája nem tartható tovább. Az árképzési rendszer korrekcióját a Hivatal a vezetése alatt elvégezte, igaz, pusztán végrehajtó szerepre kérték fel. Szabó legfőbb érdeme ma is az, hogy a privatizáció, amikor mégiscsak arról volt szó, hogy pénzt kellett csinálni a semmiből, sikerült neki. Gyakran hivatkozott egyik beszédében azt ecsetelte, hogy az ő energiahivatali vezetői munkáját igazából nem a fogyasztók fogják értékelni, hanem a szektorban megjelent új tulajdonosok, akik megjelenése nélkül viszont a rendszer aligha maradhatott volna életben. Kedélyes emberként emlékeznek rá, mint aki sok szakmai beszélgetést kezdeményezett, de akinek önálló mozgástere és függetlensége egyáltalán nem volt.

Hatvani György (1997-1999) már a rendszerváltás előtt a magyar villamosenergia-politika és -stratégia tervezésének és kivitelezésének egyik állandó alakja volt. Szakmai pedigréje MEH főigazgatói kinevezéséig is kifogástalan volt: 1964-től első menetben 27 évet töltött el a Magyar Villamos Művek Trösztnél, eközben a mérnökségtől a vezérigazgatói székig jutott. A rendszerváltást követően politikai kényszerpihenő után, a '94-es kormányváltást követően azonban úgy lett a már részvénytársasági formában működő MVM igazgatótanácsának elnöke (1994-95), hogy eközben főállásban a Transelektro Rt. vezérigazgató-helyettese is volt. 1997 decemberétől nevezték ki a Magyar Energia Hivatal főigazgatójává, ahonnét 1999 márciusában, egy, a Transelektro körüli zavaros támogatási ügy rá vetülő árnyéka miatt a miniszter tisztségéből felmentette. A 2002-es MSZP győzelem után energetikai ügyekért felelős helyettes-államtitkárként ismét aktivizálta az államigazgatásnak, ahonnét 2006-ban a rendszerirányító Mavirba ment át, jelenleg ott az igazgatóság elnöke. Bő kétévnyi energia hivatali vezetőségéből Hatvani arra a legbüszkébb, hogy *„a profitorientált cégek és az állami lehetőségek és jogszabályok közti kényes egyensúlyt nagyobb balhék nélkül sikerült fenntartani”*.

Kaderják Péter (2000-2003) *Chikán Attila* gazdasági miniszter kabinetfőnökeként kóstolt bele a napi politikába az elméleti alapokkal megáldott közgazdász, Műegyetemi oktató. 2000-től szakmai kihívásként kezdte érdekelni az energetikai liberalizáció, egykori kollégái szerint sok témában szeretett közgazdaságilag megalapozott érvrendszerre épülő előterjesztéseket látni. A MEH főigazgatójaként előkészítette és hatóságként levelezényelte a 2003. évi

árampiac-nyitást, de elsőként fogatosított minőségi kritériumokat az energetikai szolgáltatásokban. Az ő vezetése idején került szóba először szakmai szinten, hogy elő kell készülni a még az EU-ban is csak formálódó széndioxid kereskedelemre, hogy az energetikában is fontossá válik a CO2 kibocsátás és a környezetvédelem, valamint a megújuló energia. 2003-ban a pozícióját annak ellenére megpályáztatta a miniszter, hogy Kaderják még a helyén volt. A MEH-ből történt eltávolítását 2007-ben az Alkotmány Bíróság alkotmányellenesnek mondta ki, Kaderják ezt követően kártérítési pert is indított. *„Még mindig benne vagyok, de most egy ideje már nyeresre állok”* – summázta a helyzetet az egykori vezető.

Horváth J. Ferenc (2003-2009) 1980-85 között az Energiafelügyelet Energiatervezési és Információs főosztályán volt vezető-helyettes, 1985 végétől a *Kapolyi László* vezette Ipari Minisztérium Elemző és Információs Főosztályát vezette. szerkesztette az Ipari Szemlét, a KSH folyóiratának, a Gazdaság és Statisztika szerkesztőbizottságnak is tagja volt '89-'90-ben. 1991-től a Digital-Power Energetikai és Környezetvédelmi Kft egyik ügyvezető igazgatója volt, ahol főként gazdasági társaságok, intézmények és települési önkormányzati szervek energiaellátó rendszereinek átvilágításával foglalkozott. 1994-ben Szabó Imre az energiaszolgáltatási terület igazgatójának hívta az akkor alakult MEH-be. Főnöke halálát követően, 1997-ben 4 hónapig, majd Hatvani György menesztése után, 1999-ben 9 hónapig megbízott főigazgatóként irányította a Hivatalt, a köztes időkben a MEH második számú embere volt. 2002-ben elnökhelyettesévé nevezték ki, Kaderják Péter eltávolítását követően, 2003 októberében pedig elökké. Hat évre szóló kinevezése 2003. november 10-étől élt. A minisztériummal vívott csatáiról azt mondta: *„csak az utóbbi másfél év alatt három miniszterem volt, aki felügyelte a Hivatalt. Megértettem, hogy ezek az emberek ilyen gyorsan nem tudják átlátni ezt a rendszert”*. Bevallása szerint szándékosan került a nyilvánosság.

A cikk az Energia Klub "Energia Kontroll" Projektjének keretében, a Társaság a Szabadságjokokért Oknyomozó programjának együttműködésével, az Open Society Institute és a Trust CEE támogatásával készült. Külön köszönet Vajda Évának és Siposs Zoltánnak.

2009. november 12.